

СТАНОВИЩЕ

От: Проф. д-р Клара Георгиева Докова, д.м.
Катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“
Факултет по обществено здравеопазване,
Медицински университет “Проф. Д-р П. Стоянов”, Варна

Относно: Дисертационен труд на тема

„ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ГРИЖИТЕ ЗА ДЕЦА В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ“

Автор: Соня Валериева Неделчева

Съгласно заповед No P-109-17 /23.01.2024 г. на Ректора на Медицински университет Варна съм избрана за член на Научно жури по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор” с кандидат Соня Валериева Неделчева, докторант в редовна форма на обучение в Докторска програма „Управление на общественото здраве“, ПН 7.4 Обществено здраве, в Катедра Социална медицина и организация на здравеопазването, Факултет „Обществено здравеопазване“, Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“, Варна. Съгласно Протокол No 1 от 29.01.2024 г. от заседанието на Научното жури е определено да изготвя становище по процедурата и представения дисертационен труд.

1. Карьерно развитие на докторанта

Соня Неделчева придобива ОКС Бакалавър по специалност Здравен мениджмънт през 2012 г., а следващата учебна (2012-2013) година и магистърска степен по същата специалност в Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“, Варна. От 2018 г. е зачислена като редовен докторант в Докторска програма „Управление на общественото здраве“ към Катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“.

Професионалният път на Соня Неделчева започва още по време на обучението ѝ, като регистратор в ДКЦ Чайка ЕООД. След придобиване на магистърска степен е назначена в МУ Варна като Експерт по качество и акредитация в едноименния отдел. От 2017 г. е последователно хоноруван и редовен асистент в Катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“. Води упражнения и семинари по дисциплините: Въведение в общественото здраве, Приложна епидемиология, Биостатистика, Социална медицина и Информатика на студенти от бакалавърските и магистърските програми на ФОЗ и МУ Варна, подготвя учебни материали и участва в провеждане на изпити по съответните дисциплини.

Участвала е в два научно-практически проекта финансирани съответно от УНИЦЕФ и програма Horizont 2020, като и двата са насочени към здравето на децата в различни възрастови групи.

Владее английски език на ниво B2.

2. Общо описание на дисертационния труд:

Дисертационният труд е представен в общ обем от 190 страници, от които 14 страници представят библиографията, включваща общо 218 източника (81 на кирилица и 137 на латиница). Работата е онагледена с 13 таблици, 13 фигури и две приложения.

Основният текст от 154 стр. е структуриран в стандартните части: въведение, литературен обзор, цел, задачи, хипотези, материал и методи, резултати, обсъждане и изводи, препоръки и приноси.

3. Актуалност на тематиката

Темата на представения дисертационен труд „ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ГРИЖИТЕ ЗА ДЕЦА В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ“ е навременна в контекста на процесите по разработване и обсъждане на национална стратегия и политика за ранното детско развитие в нашата страна. Периодът на ранното детство отдавна е във фокуса на вниманието на международните здравни институции, здравни политици и лекари по света. За УНИЦЕФ България, ранната детска възраст (РДВ) е приоритет за периода 2018-2022 г.

В определен смисъл темата е формулирана като отговор на потребностите на УНИЦЕФ България. В процесите на сътрудничество с изследователи / експерти от МУ Варна не веднъж е заявявана необходимост от анализ на възможностите за интегриране на добри практики, като патронажните грижи за деца в РДВ предоставяни от акушерки, в контекста на по – мащабна реформа, целяща оптимизиране на детското здравеопазване в България.

Всяко обсъждане на съдържанието на подобна реформа на здравните грижи в РДВ и обхвата ѝ би следвало да се базира на задълбочено, всеобхватно проучване на проблемите, потребностите и удовлетвореността от настоящата организация на грижите за деца в РДВ в България. Така темата на изследванията на Соня Неделчева може да бъде дефинирана като актуална и в съзвучие с потребностите на обществената здравна политика.

4. Познание на проблема

Литературният обзор започва с анализ на здравните проблеми на децата в България, основан на данни за тенденциите в показателите за детска смъртност, болестност и болестен товар. Следва задълбочен преглед на организацията на здравни услуги за деца в РДВ в седем европейски страни с различни здравни системи. Докторантът не пропуска и друга посока на научните изследвания в

областта на детското здравеопазване – а именно търсенето и вслушването в гласа и мнението на семействата с малки деца, които в основната си част са базирани на качествени проучвания и методи на изследване. Книгописът илюстрира широкото търсене на научна литература, актуална информираност на автора по пробема и изненадваща липса на мащабни комплексни проучвания по проблема в България.

Доброто познаване на литературата е позволило извеждане на изследователския проблем. Целта на дисертационния труд е ясно формулирана и точно предава изследователския проблем: да се проучат възможностите за оптимизиране на медико-социалните услуги, предоставяни от здравната система в България за семействата с деца до 7-годишна възраст чрез оценка на съответствието с техните потребности.

Изведени са четири изследователски задачи и толкова работни хипотези.

5. Методика на изследването

За изпълнение на задачите на дисертационния е приложена комплексна методика, детайлно представена, която включва три логически обособени елемента.

Първа е теоретичната част от работата, насочена към историческо проследяване на организацията на здравната помощ за деца в България от Освобождението до 2022 година структурирано в три основни етапа: от Освобождението до 1944 година, вторият – от 1945 до 1990 година, а последният – след 1990 до 2022 година. Към теоретичната част е отнесен и прегледът на организацията на здравни услуги за деца в РДВ в Европейски страни с различни здравни системи от литературния обзор.

Собствените проучвания включват структурирана анкета сред майки на деца до 7 годишна възраст, с инструмент базиран на теоретичен модел, създаден, валидиран и използван в мащабен европейски проект *Models of Child Health Appraised* (МОСНА). Използваната теоретична рамка се отличава със своята специфична насоченост към оценка и анализ на здравните грижи конкретно в детска възраст, с което се поставя акцент именно върху специфичните потребности на детето в различните възможни контексти, в които то живее и се развива. Моделът включва седем конструкта, всеки измерен с различни скали.

Последният, качествен етап от собствените проучвания е насочен към оценка на преживяванията на семейства с деца в РДВ в различните структури на здравната система в различни периоди от живота на детето и етапа на болестния процес. Използван е методът дълбочинни интервюта за събиране на информация от респондентите, като са спазени утвърдени правила за представяне на методиката и резултатите.

За целта на проучванията е получено одобрение от Комисията по етика на научните изследвания (КЕНИ) на МУ Варна.

Методологията на труда може да бъде характеризирана като уместно съчетание на количествени и качествени методи за изследване.

6. Характеристика и оценка на резултатите и приносите на дисертационния труд

Резултатите от дисертационния труд и тяхното обсъждане са структурирани съобразно поставените задачи представени както и методиката с прецизност. В самостоятелни раздели са обособени резултатите от началното историческо проучване, следвани от анкетното проучване сред майки на деца в РДВ и качествено изследване на преживяванията на семейства при срещите им със здравната система.

Историческото проучване е увлекателно представено с може би повече от необходимите детайли. Те обаче изиграват положителна роля за открояване на контрасти в здравната политика по отношение на детското здраве в България. Поставено като проблем за здравната политика в средата на 20-те години на 20-ти век, в резултат на почти героическите усилия на д-р Стефан Ватев, грижата за децата се превръща в национална цел между 50 до края на 70-те години, последван от период на негативни ефекти на бавно развиваща икономическа криза с пик 1997-1998 г. Следва драстична промяна в политиката и организацията на здравното обслужване, съпроводени в началото на 21 -век от все още недостатъчно финансиране, поради което и ефектите върху показателите за детското здраве са негативни.

Резултатите от количественото (анкетно проучване) могат да бъдат обобщени с това, че доказват неравенства в достъпа до здравни услуги за децата в РДВ по местоживееене и според образованието на родителите (майките). Продължава тенденцията за медикализиране, съчетана с бюрокрактизиране на първичната медицинска помощ. Най-честите непосредствени потребности на семействата са свързани с липса на възможност за сътрудничество между лекарите и родителите, липса на интегрираност и екипност в грижата за здравето на децата.

Оценявам важността и обхвата на качествено проучване насочено към преживяванията на родителите с деца с различни здравни проблеми от срещите им със здравната система. То разкрива потребности на семействата, на които здравната система е длъжна да откликне – потребност от „нормалност“ в ежедневието и живота, от информация, която никога не може да бъде достатъчна и винаги трябва да бъде поднасяна по подходящ начин. Разкрива се и лицето на родителя „експерт“, който нерядко споделя, че не желае тази роля. Интересно е, че в нито един от елементите на проучването не се появява темата за детска болница.

Ограниченията на извадките в собствените проучвания предполагат потенциал за следващи изследвания, насочени към групите, които тук не са обхванати.

7. Публикации във връзка с дисертационния труд

Във връзка с дисертационния труд докторантът представя три пълнотекстови публикации, с което изпълнява изискванията на нормативните документи.

8. Автореферат

Авторефератът отразява точно съдържанието на дисертационния труд. Онагледен е добре илюстриран с таблици и фигури.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд е на актуална тема, изпълнен прецизно с комплексна методика, предоставящ нови данни за потребностите и очакванията на българските семейства с деца в РДВ от здравната система, с приложна значимост и оригинален характер.

Дисертационният труд **отговаря на** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Варна.

Гореизложеното ми дава основание да дам **положителна оценка** за представения дисертационен труд и **предлагам на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“** на Соня Валериева Неделчева в докторска програма по „Управление на общественото здраве“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве.

2.04.2024

.....

Изготвил становището:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

Проф. Д-р Клара Докова, д.м.